

«ЖИВЕ» НАРОДНЕ СЛОВО ЯК ПІДҐРУНТЯ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ В. ДАЛЯ ТА МОТИВАЦІЯ ПОТРЕБИ ФІКСАЦІЇ УКРАЇНІЗМІВ

У статті висвітлено лексикографічну концепцію В. Даля, в основі якої принципи фіксації фактів «живого великоросійського мовлення» з урахуванням чинних запозичень, а також аналіз особливостей тогочасного російського художнього мовлення, де був поширений малоросійський стиль, характерна риса якого — активне використання українців. Заслугою В. Даля вважаємо й те, що він визнавав самостійність української мови.

Ключові слова: живе слово, запозичення, лексикографічна концепція, малоросійська мова, українізм, українська мова, великоросійська мова, нариччя.

Kosmeda T. A., Namachynska H. Y. "Live" Folk's Word as the Basis of V. Dahl's Lexicographic Concept and the Motivation of the Need of the Ukrainianisms Fixing. *The concept of "live language" has already used as the title for V. Dahl's dictionary. Even now it is very important for modern linguistics. It is believed that "live language" is a language used by a particular language community in its colloquial practice. It is spontaneous, moving, fluid, dynamic speech, not regulated by a norm that consistently implements the principles of economy and emphasis.*

V. Dahl's dictionary has depicted the vector of foreign language borrowings into Russian. A lot of scientists began to write about this problem mainly in the second half of the twentieth century. T. Bobrova has pointed to the urgent need for a detailed study of the phenomenon of borrowing, which is traced in Russian from other national languages, and the need for a creation of the explanatory borrowing dictionary. H. Holetiani has also emphasized at the necessity of creating dictionaries of the foreign languages, since such dictionaries would convincingly show the vector of the development of Russian language. This problem has not been completely solved by this time, in particular concerning Ukrainianisms of the Russian.

In the article the lexicographic concept of V. Dahl has described, which is based on the principles of fixing the facts of the living «velykorosiyyska» speech, taking into account the current borrowings, as well as an analysis of the peculiarities of contemporary Russian artistic speech, where the «malorosiyyskiy» style was spread, the characteristic features of which are the active use of the Ukrainianisms. V. Dahl's merit was also that he had recognized the independence of the Ukrainian language.

Key words: living word, borrowings, lexicographic concept, the «malorosiyyska» language, ukrainianisms, the Ukrainian language, the «velykorosiyyska» language, dialect.

*Блискучому вченому, талановитому педагогу,
неперевершеному наставнику і активному організатору
української науки, глибоко інтелігентній, чуйній і гарній людині —
Лідії Андріївні Лисиченко присвячуємо з побажаннями
добра, здоров'я, радості, натхнення, довгих і щасливих років життя...*

У тлумачному словнику живої великоруської мови В. Даля [8] відображено не лише лексику російської національної мови, але й інших національних мов, що мали вплив на лексичний склад мови російської, поповнюючи його, оскільки іншомовні лексичні елементи функціювали в живому народному мовленні населення Російської імперії. Серед них чимало й українців.

Про вектор іншомовного запозичення в російську мову, відображений у словнику В. Даля, учені почали писати переважно в другій половині ХХ ст.,

зокрема Т. Боброва вказала на нагальну необхідність докладного вивчення явища запозичення, що простежується в російській мові з інших національних мов, і необхідність ретельного лексикографування конкретних фактів для створення тлумачного словника запозичень. На думку цієї дослідниці, вимагає вивчення й специфіка функціонування іншомовних слів у повсякденному російському мовленні, крім того, слід простежити й процес «вживання» лексичних запозичень у цю мову, особливості їхнього освоєння [2, с. 82]. Г. Голетіані також наголошував на необхідності створення словників іншомовної національної лексики російської мови, оскільки такі словники переконливо показали б вектор розбудови російської мови, репрезентувавши відсоток іншомовної лексики, шляхи поповнення її лексичного складу, дали б змогу осмислити причини цих запозичень і под. [6]. Однак зазначене завдання до цього часу повністю не розв'язане, зокрема й стосовно українізмів російської мови.

В українському мовознавстві також давно назріло завдання всебічно й ретельно описати запозичувальний потенціал української мови [15], яка навіть у ситуації заборони мала вплив на інші мови, зокрема й мови сусідів, передусім і на російську, що доводить аналіз словника В. Даля, який зафіксував конкретні факти такого впливу.

Теоретичні проблеми, пов'язані з мовним запозиченням, достатньо широко відображені в науковій літературі ХХ ст. (В. Акуленко, В. Аристова, О. Біржакова, Л. Войнова, Л. Кутіна, Д. Лотте, Л. Крисін та ін.), однак ця проблема належить до тих, що завжди є актуальними, пріоритетними в лінгвістиці кожної національної науки, зокрема й в українському мовознавстві. Важливою в зазначеному ракурсі є новий здобуток українського мовознавства – монографія «Мовні контакти і запозичення» А. Дочу (Київ, 2017), що однак стосується особливостей входження запозичень у структуру англійського орнітонімікону.

Питання актуальності запозичувального потенціалу української мови щодо мови російської до цього часу всебічно не висвітлено, хоч окремі праці, що торкаються цієї проблеми, мають місце, зокрема це «Русские говоры на Украине» [22], «Давньоруська ономастична спадщина в східнослов'янських мовах» [7], А. Шовкопляс «Украинские лексические заимствования в русских говорах Винницкой области» [26], «Сопоставительное исследование русского и украинского языков: Лексика и фразеология (синхронический и диахронический аспекты)» [23]. Окремі міркування щодо впливу української мови на російську відображені у творах класиків мовознавства, зокрема О. Потебні, В. Виноградова, Л. Булаховського та роботах видатних мовознавців др. пол. ХХ ст. – О. Горбача, Н. Данилюк, Ю. Шевельова [Див., напр., 21], які переосмислили традиційні радянські концепції щодо походження і формування східнослов'янських мов, розвінчуючи деякі радянські міфи, зокрема й «теорію старшого брата» та, відповідно, трактування української мови як наріччя мови російської, мови «молодшого брата». Сучасний вплив української мови на російську, репрезентований у мові ЗМІ, частково схарактеризувала І. Кошман [19], довівши, що українська мова й сьогодні продовжує поповнювати лексичний склад мови російської. Класифікацію

українізмів І. Кошман услід за Є. Мариною [20] здійснила на основі врахування відмінностей, зумовлених реалізацією номінативної функції. Такий підхід дозволив їй поділити переміщені в російську мову лексеми традиційно на *безеквівалентні українізми*, тобто номінації реалій, що не мають відповідників у російській мові, і *українізми як номінації реалій, що мають еквіваленти* в російській мові. Однак дослідниця враховує ще факт активного функціонування російської мови на території України і розмежовує *українізми в російському мовленні українців* і *українізми, що закріпилися в російській мові метрополії*. Утім, такий підхід до класифікації українізмів ХІХ ст. не можемо вважати актуальним, оскільки мала місце інша соціолінгвістична ситуація стосовно функціонування української мови на території тодішньої Малоросії і Російської імперії.

Наголосимо, що В. Даль не мав спеціальної лінгвістичної підготовки, однак презентував авторське розуміння проблеми запозичення та сповідував необхідність лексикографічної фіксації його наслідків у відповідному тлумачному словнику, репрезентувавши свої погляди в низці статей, як-от: «Напутное слово» [8], «О русском словаре» [10], «О наречиях русского языка» [9], «Ответ на приговор» [11].

Про суперечливе ставлення до лінгвістичних поглядів В. Даля писали радянські вчені, зокрема О. Бабкін зауважив: «Розкиданість теоретичних висловлювань В. І. Даля по різних його статтях, гостро полемічний їхній характер поряд із суперечностями між окремими висловлюваннями, значна частка наївності в розв'язку суто практичних питань мовознавства, з одного боку, і «вчені вироки» критиків, представників кафедральної науки, які дещо несерйозно ставляться до «самоука-філолога» Даля – з іншого, завадили оцінити теоретичну літературну спадщину В. І. Даля, критичного аналізу якої, по суті, у російській філології немає» [1]. Однак створений В. Далем словник увійшов до скарбниці слов'янської лексикографії, а його розуміння статусу української мови як самостійної було на той час прогресивним і суперечило поглядам більшості мовознавців імперської Росії, які сприймали українську мову як діалект російської. Наголосимо, що й сьогодні відомі російські вчені заперечують статус української мови як державної, титульної мови української нації, указуючи, що вона не має поширення на території України, що, мовляв, не має єдиного стандарту літературної української мови, що на території України функціонує або російська мова, або суржик і лише на Заході України поширена українська мова, та й то сполонізована і под. [Див. про це: 16].

Мета цієї статті – подати концептуальні погляди В. Даля на трактування поняття «жива мова» і його розуміння тогочасного статусу української мови, окресливши його трактування запозичень-українізмів.

Зауважимо, що В. Даль, як і деякі інші вчені ХІХ ст., ототожнював літературну мову з мовою художньої літератури. Про це пише В. Канкава: «Змішуючи завдання історичного розвитку літературної мови й розвитку художньої літератури, Даль не враховував, що мова того чи того письменника може бути зовсім не характерна для базового розвитку літературної мови. Звідси й хибне уявлення Даля про норми літературної мови й про відображення в літературній мові соціально-мовленнєвих стилів початку й середини

XIX століття» [13, с. 11]. Сутність своєї концепції щодо розуміння живого мовлення, поняття літературної мови, насамперед специфіки формування й розвитку її лексичного складу В. Даль зробив спробу окреслити так: «С той пори, как составитель этого словаря себя помнит, его тревожила и смущала несообразность письменного языка нашего с устною речью простого русского человека, не сбитого с толку грамотейством, а стало быть и самим духом русского слова... Для меня сделалось задачей выводить на справку и проверку: как говорит книжник, и как выскажет в беседе ту же, доступную ему мысль человек умный, но простой, неученый, — и нечего и говорить о том, что перевес, по всем прилагаемым к сему делу мерилам, всегда оставался на стороне последнего» (цитати тут і далі подаємо відповідно до правил сучасної графіки і орфографії російської мови — Т. К.) [8, с. IV].

Зауважимо, що актуалізоване В. Далем поняття «жива мова», використане вже в назві його словника, важливе й для сучасного мовознавства, хоч воно до цього часу не має глибокого наукового обґрунтування. Уважається, що «жива мова» — це мова, якою послуговується у своїй розмовно-побутовій практиці певна мовна спільнота. Це спонтанне, рухоме, плинне, динамічне мовлення, не регламентоване нормою, що послідовно реалізує принципи економії і емпізи, меліоративності й пейоративності, евфемізації і табування, афективності й ефективності [Див. про це: 18].

Нагадаємо, що термін «жива мова» активно використовував Л. Булаховський, актуалізуючи його у своєму науковому дискурсі. Він пояснив своє розуміння цієї метафори, порівн.: «„Мова живе” — це значить, що вона весь час свого існування в устах людей підлягає більшим або меншим змінам, так або інакше пристосовуючись до раз у раз нових потреб життя в усій його різноманітності. Темпи цих змін у різних мовах і в різний час їх існування бувають неоднакові, але потреба кожної мови в тих або інших змінах цілком виразна, і те, що жодна мова, отже, має свою історію, не підлягає жодному сумніву і щодо суспільства в інших відношеннях рухливих і в інших відношеннях консервативних. Давня констатація “все тече” чи не найвиразніше спостерігається саме на ділянці мови...» [4, с. 214].

В. Даль уважав, що російська художня література, яка повинна відображати літературне мовлення, належно не виконує цієї функції. В. Канкава саме за це критикує лексикографа: «Смешивая задачи исторического развития литературного языка и развития художественной литературы, Даль не учитывал, что язык того или иного писателя может быть совсем не характерным для столбовой линии развития литературного языка. Отсюда и превратное представление Даля о нормах литературного языка и об отражении в литературном языке социально-речевых стилей начала и середины XX века» [13, с. 14].

Однак вважаємо, що В. Даль зафіксував українізми в тлумачному словнику живої великоросійської мови не лише тому, що вони були поширені в усному мовленні росіян чи ширше — російськомовного населення тогочасної Росії, але передусім ще й тому, що в російській художній літературі сформувалася «українська школа» (група українських письменників, які писали художні тексти російською мовою). Для художнього стилю представників

цієї школи було характерне активне вживання українізмів. Завдяки російськомовним творам українських письменників, зокрема текстам М. Гоголя, Є. Гребінки, Т. Шевченка та ін., а також через любов російських письменників (К. Рилєєв, О. Пушкін, М. Лермонтов та ін.) до екзотичної української тематики з використанням українського лексичного матеріалу і ввійшли в російську мову українізми, насамперед екзотизми, безеквівалентна лексика, що називає поняття культури, напр., *бандура, кобза, лира, гетьман, свитка, черевички* і та ін. Для окреслення художнього стилю творів на українську тематику в ХІХ ст. з'явився навіть термін *малоросійський стиль російської літератури*.

З'ява «українських шкіл» у російській літературі ХІХ ст. (період романтизму) дослідники пояснюють «конкуренцією на українську територію та спадщину» (М. Шкандрій), що існувала між Російською імперією і Річчю Посполитою. Українські діячі «могли претендувати на свій внесок до російської імперської культури, не зрікаючись своєї українськості» [25, с. 67]. Тому М. Шкандрій і не бачить жодних демонстрацій у факті користування російською мовою Ф. Прокоповичем, В. Капністом, М. Гоголем та ін., які «виявляли прийнятну для влади подвійну ідентичність: у політичному аспекті були імперськими росіянами, а в культурному – українцями» [25, с. 68]. М. Шкандрій актуалізує вислів Г. Квітки-Основ'яненка щодо перспективи української мови (опубліковано в академічному виданні 1981 р.): «Дайте нашій молоді змужніти... – і вона доведе та утвердить, що великоросійська мова – це тільки діалект кількох губерній, дитина, і то не найстарша, нашої мови...» [25, с. 214].

Крім того, наголошуючи на важливості чинника «жива мова», В. Даль протиставляв мовну креативність селян, простих людей мові інтелігенції, як й Іван Франко, про що останній писав у статті «Belparlagentil» [24]. Критикуючи якість «живого», повсякденного мовлення галицької інтелігенції, І. Франко протиставляв його «вишуканому» мовленню галицьких селян [Див. про це: 17]. Він указував не лише на ту відмінність, яка простежується в стилях мовлення селян і освічених українців, але й стверджує нездатність інтелігенції вести діалоги, будувати розмову, говорить про бідність і скупість їхнього щоденного розмовного мовлення, порівн.: «Певно, не всі однаково говорять, але я певний, що кожний, хто ближче стикається з селянами, пригадує собі не одного такого, у кого слова пили, як медова річка, овіяні дивним чаром здорової, чистої індивідуальності, і лягали в душу, як запашні квіти...» [24, с. 9].

Подібні думки вербалізує й В. Даль, напр.: «Это только воспитанными оранжерей, которые русскими звуками и словами говорят на иностранном языке, который здешним уроженцам остается чуждым, как английский язык кантонского китайца остается непонятным любому англичанину, пока сила привычки не приучит его к этим звукам, но родными они ему, все же, не станут» [8, с. XXXVII].

Логічним наслідком відсутності власного шляху розвитку російської художньої літератури стала, на думку В. Даля, утрата самостійності й оригінальності російської художньої творчості. Лексикограф стверджував, що більшість російських художніх творів не що інше, як переклади з іноземних мов.

Він уважав, що такий «плачевний» напрям прийняла російська література тому, що вона «пішла по неприродному шляху прийняття й поширення духу наслідування» (переклад автор. — Т. К.) [8, с. XIV]. У канонізованій В. Далем «простонародній» мові, безперечно, мали місце й запозичення, що мотивовано контактами росіян з мовами народів, які проживали на території Росії чи території, що межувала з Росією, порівн.: «По западной границе нашей соседние языки остались не вовсе без влияния на русский...» [9, с. LV]; «При покорении Сибири, когда не было там нам ни одного русского, переселены туда, около 1585 года, стрельцы, казаки... затем до 1604 года основаны города и населены казаками литовскими и малорусскими...» [9, с. LXVI].

В. Виноградов [5], Л. Булаховський [3], В. Канкова [13] зокрема й наголошували, що В. Даль, заперечуючи непотрібні запозичення в російську мову з неспоріднених мов, стверджував, що запозичення з української мови цілком природні, що пов'язано з відповідними міжособистістими контактами населення.

В. Даль визнає самостійність української мови, хоч інколи й називає її «наречием», очевидно, наслідуючи існуючу традицію. Крім того, у його концепції дещо змішувалися поняття *мова*, *наріччя* і *говір*. Зауважимо, що лексикограф уживав не лише терміни «малоросійська мова» чи «малоросійське наречіє», але й актуалізував прикметник «український». Дослідник розмірковує про вплив української мови на російську, наголошує, що це особливо виявляється в північному наріччі російської мови, де функціують такі лексеми, як *панчохи*, *черевики*, *свитка*, *почекать*, *орать*, *чують*, *трохи*, *сподобить*, *досить*, *краще*, *шкода*, *зробить*, *уперше*, *ледащий*, *робить*, *слухать*, *бажать* [9, с. LI].

У січневому номері «Північної бджоли» (1835) В. Даль переконливо відстоював статус української мови як мови самостійної [14], наголошуючи, що нею «можна займатися... для розваги — потрібно вивчати її... Всякому на то своя воля, але судячи по-моєму — немає причин, щоб не прийняти коротких, міцних, яскравих і виразних висловів земляків моїх» [14].

Перебуваючи навесні 1844 року в Україні, він писав дружині: «...я із задоволенням став розмовляти цією чудовою мовою...» [14]. Лексикографу імпонувало, що це мова Т. Шевченка та Г. Квітки-Основ'яненка, Є. Гребінки, П. Галагана та М. Максимовича, із якими Володимир Іванович був знайомий.

Порівнюючи дві мови, В. Даль констатував: «Важко написати російською мовою книгу про що-небудь, щоб її зрозумів кожен... Але візьміть якийсь малоросійський твір, читайте його чумакам, дівчатам, хлопцям, кому завгодно: мова і зміст будуть всім зрозумілі повністю» [14], адже українська мова зберегла простоту та силу.

Українізми позначені в словнику В. Даля низкою поміток, а отже, репрезентують певну систему: «южн.», «запд.», «малорос.». У «Напутственном слове» лексикограф зазначив: «Нередко местность слова, общая целому краю, означена только страной света, считая от Москвы: *южн.*, южное, рязанское, к которому относится и речь всех соседних губерний; *запд.*, западное, смоленское, то Белой-Руси, идущей полосой по ляшским пределам, до столкновения с Малой-Русью..., а к малоруску, которое отзывается в Курске, Воронеже, Орле» [8, с. XXIX].

В. Даль виокремлює не лише лексичні, але й фонетичні українізми: 1) «говір низький» на [о] ненаголошене; 2) вимова [і] на місці *ять*, а не російського [э]; 3) вимова [шчо] замість російського [што] та ін.

Крім того, В. Даль фіксував і фразеологічні українізми, у яких містяться лексико-семантичні українізми, напр.: *терпи, казак, атаман будеш; улица-то прямая, да хата кривая; противна как нищему гривна* та інші.

Лексикограф розмірковує про вплив української мови на російську, який мав місце на території тодішньої Російської імперії, указуючи конкретні місця активних українських поселень, порівн.: «С тех пор, как степь от Днестра до Дона, служившая поприщем для повременных набегов крымцев, кубанцев, турок и запорожцев, окончательно подчинена России, она заселилась наполовину малороссами, а наполовину народом из Великой Руси... в Новороссии **на говор, даже высшего сословия, наложил неизгладимую печать свою язык малорусский**» (жирний шрифт авт. – Т. К.) [9, с. LXXIII].

Окремо розглядає В. Даль мовлення дончан, зазначаючи, що «донцы разделяются на верховцев и низовцев... Первые, по происхождению, почти все великороссы, вторые малороссы. Кроме того, и помещичьи крестьяне Донского Войска малороссы. Наречие между теми и другими исподволь выравнивается, но местами **малоросское слышно довольно чистое. Тогда как великоросское сильно отзывается югом**» (жирний шрифт авт. – Т. К.) [9, с. LXXIV]. Ідеться, як бачимо, про вплив української мови на російську, її домінування.

Отже, визнаючи самостійність української мови і її вплив на розвиток мови російської XIX ст., що здійснювалося двома основними шляхами, по-перше, через безпосередні мовні контакти, а по-друге, через актуалізацію «малоросійського стилю» в російській художній літературі XIX ст., особливістю якого було активне використання українізмів, В. Даль стверджував природність процесу запозичення та його неминучість, що й вимагало ретельної фіксації цього явища в тлумачному словнику живої великоросійської мови. Тому унікальність тлумачного словника В. Даля полягає і в тому, що це, по суті, єдине лексикографічне видання того періоду, що відобразило вплив української мови, її енергетику й силу.

Перспективу дослідження вбачаємо в необхідності укладання словника українізмів російської мови, що повинен би містити запозичення давні й сучасні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабкин А. М. Толковый словарь В. И. Даля. <http://stylopedia.ru/5x294.html>
2. Боброва Т. А. Об изучении заимствований из языков народов СССР в русский язык. *Русский язык в школе*. 1981. № 5. С. 79–82.
3. Булаховский Л. А. Курс русского литературного языка. К.: Рад. школа, 1952. 115 с.
4. Булаховский Л. А. Проблемы мовного розвитку. Избр. труды : в пяти томах. Т. 1 : Общее языкознание. Наук. думка : Киев, 1975. С. 214–215.
5. Виноградов В. В. Очерки по истории русского литературного языка XVII–XIX веков. М.: Высшая школа, 1982. 529 с.
6. Голетиани Г. Г. Влияние национальных языков СССР на лексический состав русского языка. *Русский язык в школе*. 1980. № 2. С. 58–61.
7. Давньоруська ономастична спадщина в східнослов'янських мовах. Київ: Наук. думка, 1986. 163 с.
8. Даль В. И. Напутное слово.

Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 томах. М. : Русский язык, 1989. Т. 1. С. XXI—XXXVII. 9. **Даль В. И.** О наречиях русского языка. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 томах. — М. : Русский язык, 1989. Т. 1. С. XLIX—XCIII. 10. **Даль В. И.** О русском словаре. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 томах. М. : Русский язык, 1989. Т. 1. С. XXXVIII—XLVIII. 11. **Даль В. И.** Ответ на приговор. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 томах. М. : Русский язык, 1989. Т. 1. С. XCIV—XCVI. 12. **Даль В. И.** Толковый словарь живого великорусского языка : в 4-х томах. Т. 1 С. XLIV, С. XLIV, С. XLVIII, С. XLIX. М. : Терра, 1981. 13. **Канкава В. М. В. И.** Даль как лексикограф. Тбилиси: Цодна, 1958. 356 с. 14. **Комаровский А.** Владимир Даль — великий украинец! [Электронный ресурс]. URL <http://www.proza.ru/> 15. **Космеда Т.** Заборона української мови і унікальність її запозичувального потенціалу. *Україністика і словенски свет*: збірник научних робіт : поводом 25 година україністике на Универзитету у Београду / [главни уредник Људмила Поповић]. — Београд : Филолошки факултет, 2017 (Београд : Apollo plus). С. 159—166. 16. **Космеда Т.** Лингвокалейдоскоп: живые речевые процессы: моногр. Саарбрюккен : LambertAcademicPublishing, 2017. — 308 с. 17. **Космеда Т. А.** Комунікативна компетенція галичан в інтерпретації Івана Франка. *Вісник Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка*, 2011. Вип. 53. С. 123—131. 18. **Космеда Т. А.** Статус поняття «живе мовлення» в парадигмі сучасного мовознавства і традиційної лінгвістики. *Лінгвістичні дослідження* : зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди за ред. Л. А. Лисиченко. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Вип. 32. 2014. С. 179—184. 19. **Кошман И. Н.** Русский язык в диалог культур (на материале русских публицистических текстов Украины): [моногр.]. Луганск : Изд-во ВНУ им. В. Даля, 2011. 264 с. 20. **Маринова Є. В.** Екзотична лексика як лінгвістичний феномен. за ред. Є. Маринової. Львів: Світ, 2007. 84 с. 21. **Матеріали II конгресу україністів.** — Львів : Інститут українознавства, 1994. С. 7—12, 12—17, 54—56. 22. **Русские** говоры на Украине. Киев : Наук. думка, 1982. 231 с. 23. **Сопоставительное** исследование русского и украинского языков : Лексика и фразеология (синхронический и диахронический аспекты). К.: Наук. думка, 1991. 247 с. 24. **Франко І.** «Belparlarentil». Збір. творів : у 50 т. К. : Наук. думка, 1982. Т. 37. С. 5—20. 25. **Шкандрій М.** В обіймах імперії : Російська і українська літератури новітньої доби. Пер. П. Тарашук К. : Факт, 2004. 496 с. 26. **Шовкопляс А. Г.** Украинские лексические заимствования в русских говорах Винницкой области. Исследования по лексикологии русского языка. К. : КГПИ, 1980. С. 82—86.

Космеда Тетяна Анатоліївна — доктор філологічних наук, професор, Університет імені Адама Міцкевича в Познані (Польща). 61-874 Poznac, Al. Niepodległości 4.

tel. +3 80 50 516 82 11

<https://orcid.org/0000-0003-0127-6570>

Kosmeda Tetiana Anatolivna — Doctor of Philology, Professor, Adam Mitskevych University. Al. Niepodległości 4, Poznac, 61-874, Poland

Намачинська Галина Ярославівна — викладач, Дрогобицький державний університет ім. Івана Франка. Вул. Шухевича 86/81, м. Самбір, 81400, Львівська обл., Україна.

tel. +38 0983911197

E-mail: fokysnam@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-2984-8422>

Namachynska Halyna Yaroslavivna — Lecturer, Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University. Shukhevycha Str., 86/81, Sambir, 81400, Lviv region, Ukraine.